

AGRARISCHE KINDEROPVANG

INFORMATIE VOOR HOUDERS

U bent eigenaar van een agrarische kinderopvangorganisatie. Omdat agrarische kinderopvang een bijzondere vorm van kinderopvang is met agrarische (neven)activiteiten, biedt dit kinderen veel voordelen. Maar natuurlijk zijn er ook bepaalde risico's aan verbonden die bij reguliere kinderopvang niet voorkomen. U bent volgens de wet verplicht om te beschrijven welke risico's er zijn op de opvanglocatie en welke maatregelen u hiertegen neemt. Deze worden vastgelegd in een Risico Inventarisatie en -Evaluatie (RIE) die inzichtelijk is voor ouders die gebruik willen maken van de kinderopvang. Als u niet alle risico's kent van agrarische kinderopvang kunnen er gevaarlijke situaties ontstaan voor kinderen, ouders en werknemers. In deze folder zetten we drie soorten risico's voor u op een rij: van dier op mens overdraagbare infectieziekten en risico's op het gebied van milieu en veiligheid. In deze brochure vindt u ook vooral adviezen over wat u zelf kunt doen om deze risico's zo klein mogelijk te houden.

INFECTIEZIEKTEN EN KINDEROPVANG

Kinderopvang waarbij kinderen contact hebben met dieren biedt veel voordelen. Uit onderzoek blijkt dat het hebben van een huisdier kinderen weerbaarder maakt en psychische klachten kan voorkomen. Dit komt voornamelijk door het gevoel van sociale ondersteuning, een levend wezen waaraan je verhalen kunt vertellen; een onvoorwaardelijke vriend. Dieren beïnvloeden ook de sociale ontwikkeling van kinderen: zij bieden gesprekstof en kinderen zoeken sneller toenadering als er een dier bij betrokken is, omdat een dier niet oordeelt. Ondanks de angst voor allergieën heeft fysiek contact met dieren een positieve invloed, het aaien van een dier werkt rustgevend en kan zelfs de hartslag en bloeddruk verlagen. Bij het aaien komt oxytocine vrij, dat zorgt voor een mogelijkheid tot binding. Kinderen worden weerbaarder door de omgang met dieren. Ondanks al deze voordelen kleeft er ook een nadeel aan: kinderen kunnen ziek worden van dieren.

Verwekkers van infectieziekten komen overal voor, bij mens en dier, maar ook in de grond, voedsel en water. Infectieziekten die van dier op mens worden overgedragen worden *zoönosen* genoemd. Zoönosen zijn niet nieuw, en volop in het nieuws. De laatste jaren werden we geconfronteerd met grote uitbraken, zoals Q-koorts en de griepandemie. Kinderen in de agrarische kinderopvang hebben meer contact met dieren dan kinderen in de reguliere kinderopvang. Het is daarom belangrijk om te weten hoe u de kans op besmetting met verwekkers van zoönosen zo klein mogelijk houdt.

De meest voorkomende zoönosen bij boerderijdieren

Niet elke zoönose vormt een ernstig risico voor de gezondheid van kinderen. Dieren zijn vaak tijdelijk drager van ziekteverwekkers en meestal niet ziek. De ene zoönose komt meer voor bij bepaalde diersoorten dan de andere. Verwekkers van maagdarminfecties, zoals de Shiga toxine producerende E.Coli bacterie (STEC), Salmonella en Campylobacter, vormen op dit moment het grootste risico voor kinderen. Zij kunnen besmet raken door contact met de dieren (aaien) en besmetting van de omgeving (hekwerk, grond, oppervlaktewater), maar ook door het eten van besmet voedsel, zoals ongepasteuriseerde melk, rauwe eieren en besmet vlees. Jonge kinderen lopen een verhoogd risico op infectie met deze verwekkers en op ernstige complicaties, vooral bij infectie met STEC.

Voorkom STEC... gebruik de hygiëncode!

Jaarlijks worden veel meer Salmonella- en Campylobacterinfecties dan STEC-infecties gemeld. Toch lichten we STEC uit om drie redenen:

- kinderen tot 5 jaar lopen deze infecties in meer dan de helft van de gevallen op door contact met dieren of de omgeving. STEC kan dagen tot weken overleven op hekwerk en in de grond.
- besmetting van mens op mens komt veel voor. Dus een kind op een kinderdagverblijf met STEC kan de andere kinderen besmetten, vooral jonge kinderen waarbij het hygiënebesef nog niet goed ontwikkeld is.
- Infectie met STEC geeft risico op een ernstige complicaties: het Hemolytisch Uremisch Syndroom (HUS) met bloedafbraak en verlies van nierfunctie. HUS komt vooral voor bij jonge kinderen.

Er zijn grote uitbraken van infecties met STEC bekend door contact met dieren, bijvoorbeeld op kinderboerderijen en evenementen. Over infectieziekten bij kinderen in de agrarische kinderopvang zijn geen gegevens bekend, maar feit is dat zij meer tijd tussen de dieren zijn dan kinderen op een kinderboerderij. Het risico op een zoönose is dan ook in de agrarische kinderopvang zeer reëel.

Behalve de eerdergenoemde meest voorkomende ziekteverwekkers, zijn er nog andere zoönosen:

- *Q-koorts* is via de lucht overdraagbaar. Q-koorts veroorzaakte tussen 2007 en 2009 veel zieken in Nederland. Tijdens de epidemie zijn weinig kinderen met klachten van acute Q-koorts gemeld. Na maatregelen zoals verplichte vaccinatie van geiten en schapen nam het aantal meldingen van acute Q-koorts fors af.
- Na de vogelgriep epidemie onder pluimveebedrijven in 2003 is het *aviaire influenzavirus* wel op Nederlandse pluimveebedrijven gevonden, maar niet de variant die mensen ziek maakt. Wel heeft een uitbraak met deze variant op een agrarisch bedrijf met kinderopvang gevolgen voor het doorgaan van de opvang.

- Het *Orf-virus* komt veel voor bij direct contact met geiten en schapen, met wondjes aan bek en uiers. De mens kan na besmetting wondjes op vingers en hand krijgen. Deze genezen meestal goed na een aantal weken.
- *Ringworm* is de meest voorkomende zoönose die niet via voedsel wordt overgedragen maar door direct contact met dieren. Ringworm komt voor bij mens en dier en is zeer besmettelijk. Bij de mens geeft ringworm ronde, rode, schilferende plekken op de huid die vaak jeuken. Niet alleen door contact met dieren, maar ook door schimmelsporen op kleding, hekken of in de omgeving. Kinderen tot aan de puberteit hebben een verhoogd risico op infectie.
- De veegerelateerde *MRSA-bacterie* komt veel voor bij mens en dier zonder infectie te veroorzaken. De bacterie is ongevoelig voor bepaalde gangbare antibiotica, waardoor infecties moeilijker te behandelen zijn. MRSA wordt gevonden bij varkens-, kalver- en pluimveebedrijven en personen die veel in contact komen met deze dieren. Dragerschap met de veegerelateerde MRSA is voor gezonde personen geen bedreiging voor de gezondheid.
- De *tetanusbacterie* komt voor in de bodem en in darmen van de mens en dieren als koeien en paarden. Kinderen kunnen besmet raken via wondjes in de huid na contact met aarde en mest, maar ook door een beet van een dier. Het is belangrijk dat kinderen gevaccineerd zijn tegen tetanus. Kinderen worden volgens het Rijksvaccinatieprogramma gevaccineerd tegen tetanus (DKTP-vaccin) op de leeftijd van 2-3-4-11 maanden en 4 jaar.

Net als kinderen zijn ook zwangere vrouwen gevoeliger voor infectieziekten. Ook voor hen zijn adviezen in hygiënisch omgaan met dieren van belang.

Wat kunt u doen om het risico op zoönosen voor de kinderen te verkleinen?

De 'Code voor hygiëne op kinderboerderijen in Nederland' geeft handvatten om overdracht van zoönosen te beperken. Deze maatregelen gaan vooral in op overdracht door direct contact met dieren en door ziekteverwekkers in de omgeving. Overdracht van ziekteverwekkers tussen kinderen of van verzorger naar kind en andersom speelt ook in de reguliere kinderopvang een rol en wordt in deze brochure daarom niet benoemd. Dit geldt ook voor hygiënisch omgaan met voedsel. De voornaamste hygiënemaatregelen noemen we hieronder:

Persoonlijke hygiëne:

- was handen met water en zeep na contact met dieren, na het buiten spelen en voor het eten;
- droog handen met wegwerphanddoekjes en gooi deze na gebruik direct weg;
- kinderen in een agrarische kinderopvang maken gebruik van eigen overalls en laarzen
- verwissel kleding en schoenen van kinderen na een bezoek in de stallen of direct contact met dieren, of draag een overall over de gewone kleding. Was de kleding regelmatig en zorg dat schoenen die in de stal gedragen worden goed gereinigd kunnen worden.

Voedselhygiëne:

- eet niet tussen de dieren;
- eet geen voedsel dat op de grond is gevallen;
- laat geen dieren komen in ruimtes of op plaatsen waar eten bereid of gegeten wordt;
- gebruik geen rauwe melk of producten van rauwe melk of rauwe eieren;
- was groente en fruit uit eigen tuin grondig.

Bedrijfs- en omgevingshygiëne:

- scheid zieke dieren van gezonde en houd kinderen uit de buurt van zieke dieren;
- houd schapen en geiten vanaf 4 maanden dracht tot 2 weken na het lammeren afgezonderd en uit de buurt van mensen. Houd andere moederdieren en de jongen na bevalling of abortus afgezonderd en uit de buurt van kinderen;
- zorg dat (speel)weides en looppaden vrij zijn van mest en andere uitscheidingsproducten;
- laat zwangere vrouwen bij voorkeur niet in de stallen komen en zeker geen contact hebben met drachtige dieren tot twee weken na de laatste geboorte van de dieren;
- gebruik voor besproeiing van speelweides en groentetuinen geen oppervlaktewater maar hemel- of grondwater. Door besproeiing met oppervlaktewater hebben kinderen op de boerderij ook zonder direct contact met dieren een hogere kans op besmetting met een zoönose;
- zorg voor ongediertebestrijding op het bedrijf;
- zorg voor een goed vaccinatie- en ontwormbeleid voor de dieren;
- zorg voor schone stallen en dieren.
- zorg dat kinderen geen toegang hebben tot de mestopslag;
- zorg dat kinderen niet in de buurt komen van dode dieren. Neem de regels rondom afvoer van kadavers in acht.

GD Keurmerk Zoönosen

Om aan te tonen dat agrarische bedrijven met een publieksfunctie maatregelen nemen om zoönosen te voorkomen en de kans op besmetting te beperken, heeft de Gezondheidsdienst voor Dieren het Keurmerk Zoönosen ontwikkeld. Zij hebben een checklist gemaakt waarbij het bedrijf door uw eigen dierenarts getoetst wordt op hygiënebeleid, diergezondheid en klinische verschijnselen van zoönosen. Als uw bedrijf voldoet aan de gestelde eisen ontvangt u een keurmerk. De toekenning van het keurmerk wordt ieder jaar opnieuw getoetst. De VAK adviseert bedrijven om het keurmerk aan te vragen zodat duidelijk zichtbaar is dat een bedrijf verantwoord omgaat met zoönosen. Het keurmerk bordje aan de gevel spreekt voor zich.

Een uitbraak op uw bedrijf, wat nu?

Bij een uitbraak van een besmettelijke dierziekte op uw bedrijf, maar ook op een bedrijf in de buurt of zelfs elders in Nederland, kunnen de gevolgen groot zijn. Dit geldt niet alleen bij

zoönosen, maar ook voor alleen bij dieren voorkomende infectieziekten die zich snel verspreiden onder dieren en tussen bedrijven. Bij een uitbraak van een aantal zeer besmettelijke dierziekten, zoals aviaire influenza, mond- en klauwzeer, klassieke en Afrikaanse varkenspest, gaat het besmette bedrijf 'op slot'. Deze zeer besmettelijke ziekten kunnen zich namelijk snel verspreiden naar andere bedrijven. De NVWA adviseert over maatregelen en de duur van de maatregelen. Dieren op het besmette bedrijf worden geruimd, daarna wordt het bedrijf grondig ontsmet.

De kinderopvang op het besmette bedrijf kan **niet** doorgaan tijdens de ruimings- en ontsmettingsperiode die een aantal weken duurt. Dit geldt voor een bedrijf waar besmetting definitief is vastgesteld maar ook bij een verdenking van besmetting. Bij aviaire influenza is er, behalve gevaar voor snelle verspreiding onder dieren, ook gevaar voor de mens en daarmee voor de volksgezondheid. Bij een besmet bedrijf elders in Nederland geldt voor andere bedrijven in dezelfde sector een bezoekersregeling. Dit betekent voor de kinderopvang dat deze door kan gaan mits er een fysieke afscheiding is tussen het bedrijf en de kinderopvang; ook toegangswegen voor het bedrijfsgebouwen en de kinderopvang moeten gescheiden zijn. Kinderen en ouders mogen uiteraard niet bij de dieren komen.

Voor bedrijven die besmet zijn met Q-koorts geldt een bezoekersverbod: bezoekers mogen niet in de stallen komen. Voor zoönosen als Salmonella, STEC of ringworm zijn geen wettelijke voorschriften. Is er een zoönose vastgesteld binnen uw bedrijf (ook als de dieren niet ziek zijn) dan is het advies om de kinderen niet bij de dieren te laten komen!

Ondanks voorzorgsmaatregelen... een verwonding opgelopen

Behalve het risico op een infectie zijn er ook andere risico's als kinderen rechtstreeks bij de dieren kunnen komen. Zij kunnen bijvoorbeeld gewond raken bij het voeren of het verzorgen van dieren. De volgende richtlijnen gelden als er een kans is op het oplopen van een verwonding door een dier:

1. Maak afspraken en leg deze vast om verwondingen door dieren zo veel mogelijk te voorkomen. Bijvoorbeeld hoe kinderen om mogen gaan met dieren of niet achter een pony mogen lopen.
2. Stel een 'bijtprotocol' op hoe te handelen bij wonden door dieren.
3. Toch een verwonding opgelopen door een dier? Spoel de wond dan goed uit onder de kraan met lauw water. U mag ook gewone zeep gebruiken om de wond uit te wassen. Een grote wond kunt u na het uitwassen afdekken, bijvoorbeeld met een schoon verband of een schone doek.
4. Verklein bij een bijtwond de kans op een infectie met tetanus: een infectieziekte die zeer ernstig kan zijn. Neem daarom **altijd** na een bijt-, pik- of krabwond contact op met de huisarts. Als een kind of medewerker nog nooit is ingeënt tegen tetanus en deze een bijt-, pik- of krabwond oploopt, moet deze zo snel mogelijk een prik krijgen met antistoffen tegen tetanus. Soms wordt ook wel antibiotica voorgeschreven.

VEILIGHEID EN AGRARISCHE KINDEROPVANG

In een omgeving met veel ruimte, dieren en natuur bewegen kinderen meer waardoor overgewicht minder voorkomt. Door activiteiten als klimmen, klauteren, graven en rennen ontdekken kinderen hun eigen kunnen en grenzen beter en dit stimuleert de ontwikkeling van de motoriek. Ook zijn kinderen die veel buiten zijn, vaak socialer. Zij hebben minder vaak conflicten en helpen elkaar meer. Maar juist daar gaan zij ook vaker op onderzoek uit en kunnen zij terecht komen in onveilige situaties. Hieronder leest u de belangrijkste onveilige situaties binnen de agrarische kinderopvang en hoe u deze zoveel mogelijk voorkomt.

Gebruik van chemicaliën en diergeneeskundige middelen

Chemicaliën en diergeneeskundige middelen kunnen bij contact (via huid, inademing, opeten, opdrinken) door kinderen schadelijk zijn voor de gezondheid van kinderen. Het is verboden een gewasbeschermingsmiddel of een biocide te gebruiken, dat niet wettelijk is toegestaan of geregistreerd of waarvoor geen geldig bewijs van vakbekwaamheid aanwezig is.

Voorkom ongelukken door:

- chemische en diergeneeskundige middelen altijd achter slot en grendel op te bergen en ze uit de buurt van kinderen te houden;
- alleen toegelaten gewasbeschermingsmiddelen en biociden te gebruiken;
- altijd de gebruiksaanwijzing van het middel te volgen en overdosering te voorkomen;
- kinderen niet te laten spelen op of bij bewerkte gewassen of grond;
- chemicaliën altijd in de originele verpakking te bewaren;
- te zorgen voor een gaashok voor benzine, olie en smeermiddelen met gaasdeur en een hoge sluiting, minimaal 10 meter van de kinderopvang.
- kinderen te leren uit de buurt te blijven van het formalinebad voor de koeien. Dit ziet eruit als een aantrekkelijk speelbadje. Dek het formalinebad af;
- na gebruik van chemicaliën altijd de handen te wassen met water en zeep.

Voertuigen op uw opvanglocatie

Op agrarische bedrijven worden vaak grote voertuigen gebruikt voor werken op het land of in de stallen. Als deze voertuigen op het terrein van het kindercentrum rijden en kinderen er mee in contact kunnen komen, kunnen er gevaarlijke situaties ontstaan:

- Een bolle spiegel bij een onoverzichtelijk hoekpunt, zoals bij het woonhuis, is een eenvoudige maar doeltreffende oplossing om overzicht te houden op het terrein.
- Laat kinderen niet spelen op het erf als er trekkers of andere landbouwvoertuigen rondrijden.

-
- Veel kinderen rijden graag mee op de trekker. Dit mag alleen als een aparte stoel of een veiligheidsgordel is aangebracht. Ieder jaar komen kinderen onder de zware wielen terecht doordat ze van een rijdende trekker vallen.
 - Voorzie kinderfietsen van een oranje signaalvlag.
 - Als u het voertuig niet gebruikt, haal dan de sleutel uit het contact en zet het op de handrem. Ook als u maar even uitstapt.
 - Een achteruitrijdalarm voorkomt dat kinderen verrast worden door een plotseling achteruitrijdend voertuig.

Denk verder aan het volgende...

- verlies kinderen nooit uit het oog als u ze meeneemt tijdens werkzaamheden op het agrarische bedrijf.
- probeer de route voor het brengen van de kinderen en de route voor landbouwvoertuigen te scheiden van elkaar.
- kinderen die het kindercentrum nog maar kort bezoeken, vormen een aparte groep die extra aandacht verdient. Nog minder dan de al opgevangen kinderen zien zij de gevaren die er (kunnen) zijn. Informeer deze kinderen goed en stel duidelijke spelregels op waaraan ze zich moeten houden.
- plaats ladders buiten het bereik van kinderen. Als de ladder omvalt of wegglijdt, kunnen kinderen zich behoorlijk bezeeren. Bovendien kunnen zij niet op een verdieping klimmen.
- let er op dat kinderen niet op of in een mestput of mesthoop spelen, ook de ontlasting van dieren kan ziek maken!

MILIEU EN AGRARISCHE KINDEROPVANG

Uit onderzoek blijkt dat kinderen die meer in de buitenlucht en een natuurlijke omgeving spelen, minder vaak ziek zijn, beter eten en slapen, zich beter kunnen concentreren en een betere grove motoriek ontwikkelen. Kinderen die actief bij het bedrijf betrokken worden, bijvoorbeeld bij het melken van een koe, leren op een natuurlijke belevende manier waar hun voedsel vandaan komt.

Een aantal milieufactoren beïnvloedt de kwaliteit van de buitenruimte rondom een agrarisch kinderdagverblijf. De dieren zelf en de uitwerpselen van deze dieren bevatten bacteriën en andere stoffen. Door veel in de nabijheid van stallen te zijn, kunnen kinderen met deze stoffen in aanraking komen. Ook de aanwezigheid van andere agrarische bedrijven in de nabije omgeving beïnvloeden de lokale leefomgeving.

Fijnstof

Fijnstof is een verzamelnaam voor deeltjes in de lucht. Het is deels van natuurlijke oorsprong en deels afkomstig van menselijke activiteiten. De samenstelling ervan is sterk afhankelijk van de bron die de deeltjes uitstoot zoals verkeer, industrie of de veehouderij. Verkeer en landbouw zijn in Nederland belangrijke bronnen van fijn stof, veroorzaakt door menselijke activiteiten. Bij pluimveebedrijven wordt het meeste fijnstof uitgestoten, gevolgd door varkensbedrijven en rundveebedrijven. De grootte van de deeltjes bepaalt waar ze in de longen terecht kunnen komen en tot welke effecten zij kunnen leiden. Hoe kleiner de stofdeeltjes, des te dieper dringen zij de longen in waardoor zij schadelijker zijn. Blootstelling aan fijnstof kan de longfunctie verminderen en luchtwegklachten zoals piepen, hoesten en kortademigheid verergeren. Dit geldt ook voor astma, vooral bij kinderen.

Fijnstof kan ook schadelijke bestanddelen bevatten, zoals endotoxinen. Dit zijn deeltjes van de celwand van bepaalde bacteriën. Deze komen overal voor, met name in stallen en in woningen van veehouders en dus ook in de opvang.

Kinderen zijn in het algemeen extra gevoelig voor blootstelling aan fijnstof omdat zij:

- relatief veel lucht inademen in verhouding tot hun lichaamsgewicht;
- kwetsbare luchtwegen en longblaasjes hebben omdat ze nog in ontwikkeling zijn;
- meer tijd in de buitenlucht doorbrengen;
- meer bewegen in de buitenlucht door sport en spel;
- vaker astma en acute luchtweginfecties hebben.

Uit onderzoeken komt naar voren, dat kinderen die vanaf de geboorte continu opgroeien op een veehouderijbedrijf, minder kans hebben op het ontwikkelen van astma. Dit is met name gerelateerd aan microbiële blootstelling. Wetenschappelijk discussieert men hier nog over. Hierbij speelt het moment en duur van de blootstelling, evenals het type micro-organisme een belangrijke rol.

Het is echter niet bewezen dat kinderen, die 2 tot 3 dagen op een agrarisch kinderdagverblijf zitten, dit beschermende effect ook hebben. Kinderen, die al luchtwegklachten hebben, kunnen extra reageren op de uitstoot van stoffen bij de boerderij.

Volwassenen die wonen in de buurt van pluimvee- of geitenbedrijven hebben een verhoogde kans op longontsteking. Dit blijkt uit de resultaten van het onderzoek 'Veehouderij en Gezondheid Omwonenden' (2016, 2017). Bij pluimveebedrijven heeft dit waarschijnlijk te maken dat fijnstof en componenten ervan mensen gevoeliger maken voor luchtweginfecties. Bij geitenbedrijven is de oorzaak onbekend (de Q-koorts epidemie was voorbij ten tijde van het onderzoek). Of dit verhoogde risico op longontsteking ook geldt voor kinderen die maar een deel van de week bij een bedrijf aanwezig zijn is onbekend. Kinderen zijn in het algemeen wel gevoeliger voor het krijgen van een longontsteking.

Geur

Op agrarische bedrijven zijn diverse geurbronnen. Deze zijn onder andere afkomstig van de dieren en hun mest en/of urine. Verspreiding van geur hangt samen met de maatregelen die het bedrijf neemt, zoals het afdekken van de mestopslag en het gebruik van luchtwassers. Het uitrijden van mest kan incidenteel ook tot extra geurhinder leiden.

Geur kan hinderlijk zijn. Het hangt samen met lichamelijke klachten en verstoring van activiteiten. De beoordeling van geur is subjectief en voor iedereen anders. Mensen met astma, allergieën en overgevoeligheid voor (chemische) geuren, zullen eerder hinder en bijbehorende gezondheidsklachten ervaren door geur dan andere mensen.

Wat u zelf kunt doen om fijnstof en geuren te beperken:

- Maak het mechanisch ventilatiesysteem binnen het kinderdagverblijf vaker schoon en breng filters aan om vervuiling zoveel mogelijk te voorkomen.
- Plaats geen inlaat van een ventilatiesysteem voor het kinderdagverblijf aan de kant van de stal. Hiermee voorkomt u dat de uitstoot van de stal direct in het ventilatiesysteem komt.
- Laat kinderen niet achter de ventilatoren van de stal lopen.
- Laat kinderen zoveel mogelijk bovenwinds van de stallen spelen.
- Voorkom dat kinderen in de stal komen tijdens het bijvoeren en het schoonmaken van de stallen.

Het informatieblad intensieve veehouderij (zie voor meer informatie de website van de GGD Hart voor Brabant: www.ggdhvb.nl) bevat ook veel maatregelen gericht op huisvestingssystemen, bedrijfsvoering en monitoring binnen uw bedrijf om de uitstoot van stoffen te verminderen.

Risico's en voorzorgsmaatregelen samengevat...

Direct contact met dieren kan fysiek gevaar opleveren, dieren kunnen bijten, pikken, krabben, of slaan!	Stel een bijtprotocol op waar duidelijk in staat hoe te handelen bij verwondingen.
	Laat kinderen liever niet alleen bij dieren en in stallen komen.
Overdracht van ziektekiemen door dieren, denk aan bijvoorbeeld Q-koorts maar ook STEC en tetanus.	Was de handen van de kinderen altijd na contact met dieren, voor het eten en na het buitenspelen.
	Zorg voor overalls en laarsjes waar de kinderen mee in de stal kunnen.
Medicijnen voor dieren kunnen voor kinderen gevaarlijk zijn!	Medicijnen en bestrijdingsmiddelen mogen niet toegankelijk zijn voor kinderen. Let altijd op als kinderen in stallen komen of in de buurt komen waar bestrijdingsmiddelen zijn opgeslagen.
Bestrijdingsmiddelen kunnen levensgevaarlijk zijn of een toxische reactie opleveren.	Gebruik alleen toegelaten bestrijdingsmiddelen en biociden en gebruik deze volgens de gebruiksaanwijzing.
Grote voertuigen, of het erf waar kinderen spelen, of lopen kan gevaarlijke situatie opleveren.	Zorg voor een overzichtelijk erf. De route waar ouders en kinderen langs moeten om hun kind te brengen, kan fysiek worden gescheiden van de aanvoerroute van landbouwvoertuigen en vrachtverkeer.
	Neem kinderen alleen mee op de trekker als er een aparte stoel en/ of veiligheidsgordel is aangebracht.
Zieke dieren kunnen een verhoogd risico geven op zoönosen.	Zonder zieke dieren af en scheid deze van de gezonde dieren. Laat de kinderen niet bij zieke dieren komen.
Ook dode dieren vormen een risico voor zoönosen.	Bewaar dode dieren afgesloten en uit de buurt van kinderen.
Ongedierte geeft ook kans op overdracht van ziekmakende organismen.	Bewaar etensresten altijd goed opgeborgen en afgesloten om ongedierte te voorkomen.
Fijn stof kan luchtwegklachten veroorzaken en er kan geurhinder optreden	Plaats ventilatiesystemen aan de niet-stalkant en maak ventilatiesystemen vaker schoon.

Meer informatie?

Op www.ggdhvb.nl vindt u volop informatie over (het voorkomen van) infectieziekten, veiligheid en milieu. Op de website van VAK (www.vak.nl) is informatie te vinden voor (toekomstige) houders van agrarische kinderopvang. De website van ZLTO bevat ervaringen en tips van andere ondernemers: www.zlto.nl. Neem ook eens een kijkje op de website van het RIVM, het Rijksinstituut voor Veiligheid en Milieu: www.rivm.nl. Op de website van Stigas (www.stigas.nl), de preventiedienst voor de agrarische en groene sector, vindt u informatie over gezond en veilig werken.

Colofon

Uitgave van: GGD Hart voor Brabant, Verenigde Agrarische Kinderopvang (VAK) en Zuidelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (ZLTO).

GGD Hart voor Brabant

Postbus 3024
5003 DA TILBURG
T 0900 463 64 43
I www.ggdhvb.nl

Verenigde Agrarische Kinderopvang

Groeperweg 4
3927 CR Renswoude
T 0343 764 112
I www.agrarischekinderopvang.nl

Zuidelijke Land- en Tuinbouw Organisatie

Postbus 100
5201 AC 's-Hertogenbosch
T 073 217 30 00
I www.zlto.nl

Uitgave: 2017